MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MILLIY G‘URUR VA VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISHDA JADID MA’RIFATPARVARLARI MEROSIDAN FOYDALANISH

Mo’minova Gulasal Baxodirovna
QDU o’qituvchisi
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20099085

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jadid ma’rifatparvarlarining boy pedagogik merosidan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqotda jadidlar tomonidan ilgari surilgan axloqiy va milliy tarbiya tamoyillarini zamonaviy maktabgacha ta’lim jarayoniga tatbiq etishning pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilinadi. Maqolada keltirilgan tavsiyalar bolalarda ilk yoshdanoq milliy o‘zlikni anglash va vatanga muhabbat tuyg‘usini shakllantirishga xizmat qiladi.
Kalit so‘zlar: Jadidlar, milliy g‘urur, vatanparvarlik, maktabgacha ta’lim, Abdulla Avloniy, axloqiy tarbiya, milliy o‘zlik.

Abstract:This article highlights the possibilities of using the rich pedagogical heritage of Jadid enlighteners in educating preschool children in the spirit of patriotism. The research analyzes the pedagogical conditions for implementing the principles of moral and national education proposed by the Jadids into the modern preschool education process. The recommendations provided in the article serve to form a sense of national identity and love for the motherland in children from an early age.
Keywords: Jadids, national pride, patriotism, preschool education, Abdulla Avloni, moral education, national identity.

Bugungi globallashuv davrida yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning qalbi va ongiga vatanparvarlik tuyg‘usini singdirish har qachongidan ham muhimroqdir. Maktabgacha yosh — inson shaxsiyatining poydevori qo‘yiladigan davr bo‘lib, bu davrda milliy g‘ururni shakllantirish kelajakda komil insonni voyaga yetkazishning asosiy omilidir. XX asr boshida yashab faoliyat yuritgan jadid ma’rifatparvarlari "Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamat, yo najot — yo halokat, yo saodat — yo falokat masalasidir" (Abdulla Avloniy) deya bejiz ta’kidlashmagan. Ularning asarlaridagi milliy g‘oya va tarbiya metodlari bugungi kun pedagogikasi uchun ham dasturilamal bo‘lib xizmat qiladi.Jadid ma’rifatparvarlarining ta’limiy qarashlarida vatanparvarlik tushunchasi millatga xizmat qilish, ona tilini ardoqlash va milliy tarixni bilish bilan chambarchas bog‘liqdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ushbu g‘oyalarni yetkazishda quyidagi pedagogik shart-sharoitlar muhim sanaladi:

1. **Badiiy merosdan foydalanish:** Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asaridagi "Yaxshi xulqlar" (Adab, Shijoat, Sabr, G‘ayrat) tushunchalarini bolalar tiliga moslashtirilgan ertak va hikoyalar orqali tushuntirish.
2. **Ona tilini ardoqlash:** Jadidlarning ona tiliga bo‘lgan ehtiromini bolalarga milliy qo‘shiqlar va she’rlar orqali o‘rgatish. "Til yashasa — millat yashar" g‘oyasini bolalar ongiga sodda shaklda singdirish.
3. **Vizuallashtirish va namuna:** Jadid bobolarimizning hayot yo‘li, ularning bolalar uchun ochgan "Usuli jadid" maktablari haqidagi ma’lumotlarni rasmlar va qisqa sahna ko‘rinishlari orqali taqdim etish.
4. **Tarixiy va zamonaviy bog‘liqlik:** Bolalarga bugungi ozod va obod Vatanimiz jadid bobolarimiz orzu qilgan maskan ekanligini anglatish, bu orqali ularda shukronalik va faxr tuyg‘usini uyg‘otish.

Jadidchilik (arabcha "jadid" — yangi) harakati nafaqat siyosiy, balki kuchli **pedagogik islohot** edi. Ular tarbiyani shaxsning ijtimoiy va ma'naviy qiyofasini belgilovchi asosiy kuch deb bilganlar. Jadidlar "Usuli jadid" (yangi usul) maktablarini tashkil etish orqali an'anaviy yod olish (sxolastika) usulidan voz kechib, bolaning **ongli idrok etish** qobiliyatini rivojlantirishni maqsad qilganlar.

Jadid pedagogikasining eng yirik namoyandasi Abdulla Avloniy tarbiya jarayonini to‘rtta uzviy qismga bo‘ladi, bu bugungi maktabgacha ta'limning integratsiyalashgan yondashuviga juda yaqin:

Badan tarbiyasi: Bolaning sog‘lom bo‘lishi, toza havoda o‘ynashi va jismoniy rivojlanishi. ("Sog‘lom tanda — sog‘lom aql").

Fikr tarbiyasi: Bolada mustaqil fikrlash, dunyoqarash va mantiqni shakllantirish. Jadidlar bolaga "tayyor bilim" berish emas, uni "fikrlashga o‘rgatish"ni asosiy vazifa deb bilishgan.

Axloq tarbiyasi: "Yaxshi xulq — insonning ziynatidir". Bolalikdan halollik, kattaga hurmat va rostgo‘ylikni o‘rgatish.

Nafs tarbiyasi: Irodani mustahkamlash, bolada qanoat va sabr sifatlarini shakllantirish.

Jadidlar vatanparvarlikni **uchta tayanch nuqta** orqali shakllantirishni taklif etganlar:

1. **Ona tili (Til — millat ruhi):** Mahmudxo‘ja Behbudiy ta'kidlaganidek, "Ikki emas, to‘rt til lozim", ammo ta'limning poydevori ona tilida bo‘lishi shart. Maktabgacha yoshdagi bolada o‘z ona tiliga muhabbat uyg‘otish — vatanparvarlikning birinchi bosqichidir.
2. **Tarixiy xotira:** Jadidlar bolalarga milliy qahramonlar va ajdodlar merosini o‘rgatish orqali ularda "Biz kimlarning avlodimiz?" degan g‘ururni uyg‘otishni maqsad qilganlar.
3. **Dunyoviy ilmlar:** Vatanparvarlik faqat his-tuyg‘u emas, balki Vatan taraqqiyoti uchun ilm egallashdir. Matematika, tabiatshunoslik va texnika ilmlarini egallash — jadidlar nazarida eng oliy vatanparvarlik namunasi bo‘lgan Jadidlar merosini EMTSH (matematika) yoki boshqa fanlarga tatbiq etishning ilmiy ahamiyati shundaki, ular **ko‘rgazmalilik** va **soddalik** tamoyilini birinchilardan bo‘lib qo‘llaganlar. Masalan, Munavvarqori Abdurashidxonovning "Adibi avval" darsligida bolalarga sonlar va shakllar hayotiy misollar, suratlar va she'rlar orqali o‘rgatilgan.

Bugungi kunda maktabgacha ta'limda qo‘llanilayotgan "bola shaxsiga yo‘naltirilgan ta'lim" g‘oyasi jadidlar ilgari surgan **"bolaning tabiatiga mos ta'lim"** tamoyiliga to‘la mos keladi. Jadidlar tarbiyani bolani qiynamasdan, qiziqarli o‘yinlar va tushunarli hikoyalar orqali olib borishni tavsiya etishgan.

Xulosa qilib aytganda, jadid ma’rifatparvarlarining boy merosi maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy g‘ururni shakllantirishda bitmas-tuganmas manbadir. Ularning pedagogik g‘oyalarini zamonaviy metodlar (STEAM, interaktiv o‘yinlar) bilan uyg‘unlashtirib qo‘llash, bolalarda nafaqat bilim, balki kuchli milliy ruhni ham tarbiyalaydi. Bu esa kelajakda o‘z yurtini chin dildan sevuvchi, milliy qadriyatlarini hurmat qiluvchi barkamol avlodni voyaga yetkazishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – T.: "O‘qituvchi", 1992.
2. Dolimov U. Jadidchilik asosi – ma’rifat. – T.: "Sharq", 2006.
3. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O‘zbekiston strategiyasi". – T.: "O‘zbekiston", 2021.
4. Karimov S. "Maktabgacha ta’limda jadidlar merosidan foydalanish". Pedagogika jurnali, №4, 2023.
5. Jumanovna, Toshmatova Zamira. "Organization OF Physical Education in Preschool Educational Organizations." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 13.3: 187-189.
6. Toshmatova, Z. J. "MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR INTELLEKTUAL-IJODIY QOBILIYATLARINI ANIQLASH VA RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI." Экономика и социум 2-1 (141) (2026): 444-447.

7. Jumanovna, Toshmatova Zamira. "Preschool Education Organization AND Family Cooperation." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 12.10: 283-284
8. Toshmatova, Zamira Jumanovna. "MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA ELEMENTAR MATEMATIK TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISH IJTIMOIY MUAMMO SIFATIDA." Oriental Art and Culture 6.5 (2025): 331-335.
9. Djumanovna, Toshmatova Zamira. "Relationship OF Child Psychology with Other Disciplines." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 13.3: 184-186.
10. Toshmatova, Z. J. "MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR INTELLEKTUAL-IJODIY QOBILIYATLARINI ANIQLASH VA RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI." Экономика и социум 2-1 (141) (2026): 444-447.